

Juan Gil Albert: classicisme i rebel·lia

SANTIAGO FORTUÑO LLORENS
Universitat Jaume I de Castelló

Juan Gil Albert (1904 - 1994) és un poeta decadentista. Aquest terme recull una sèrie de notes -en general, pejoratives- que al·ludeixen a una incidència o exageració d'allò marcit, decrepít i caduc. El sufix remarca, encara més, l'actitud recelosa amb què eren observades aquestes tendències noves, atés el seu caràcter renovador i iconoclasta. En un sentit ampli, s'hi defineix com «escola literària que es caracteritza per l'escepticisme dels seus temes i la propensió a un refinament exagerat» (*Larousse*, 1977). Escepticisme enfront de qualsevol principi absolut, tant en el món de les idees com en la moral. Ja el romanticisme havia proclamat la llibertat absoluta del jo, qui s'imposa sobre el món i qualsevol norma. El decadentisme aguditza l'individualisme romàntic. El seu bressol és París, cap a 1880. Diverses revistes literàries durant aquesta dècada (*Nouvelle Rive Gauche*, *Revue Indépendante* i *Le décadent...*) i alguns grups marginals (*Hydropathes*, *Nous Autres Hirsutes...*) coadjuven a crear aquest ambient característic del decadentisme d'originalitat i distinció elitista:

Decadentismo puede llamarse a toda orientación de los espíritus que, pasadas las postreras expresiones de una forma de civilización, en todos los sectores, tienda a replegarse sobre sí misma considerando los resultados conseguidos como una realidad definitivamente conquistada y convertida en fin de sí misma... (Gabetti, 1967: 134)

Escepticisme, individualisme exacerbats, enyorança nostàlgica d'un passat que s'intenta recuperar per mitjà de l'art, agudització del sentit artístic i refinament constitueixen aquesta proposta estètica.

Invertint el clàssic principi poètic d'Aristòtil, *Ars tamquam Natura*, Oscar Wilde, destacada figura del decadentisme anglès, propugnarà el predomini de l'art sobre la vida, «decadentismo más o menos satanista» (Bousoño, 1980: 20), ja que l'allunyament de qualsevol moral o convencionalisme resulta radical. L'escriptor decadentista defensarà el gaudi, amb fruïció, de tots els plaers de la vida, sense cap exclusió. Les biografies dels seus seguidors han passat a engrossir la història literària del maleïts (d'Annunzio, Wilde, Verlaine, Rimbaud, André Gide...), segons la denominació que el 1884 donà Verlaine en l'assaig sobre sis poetes contemporanis -entre els quals estava ell mateix-, *Les poètes maudits* (Verlaine, 1980).

El decadentisme, tendència estètico-literària de marcat caràcter individualista, està íntimament associat no sols a l'impressionisme simbolista, sinó que pel seu afany estetitzant, que l'allunya de la vida quotidiana i vulgar, participa plenament del moviment francès parnasià, de *l'art pour l'art*.

Com qualsevol altra manifestació artística, el decadentisme es nodreix i es conforma de distintes escoles: el romanticisme anglès i alemany predominantment, el preraphaelisme,

el simbolisme i el citat parnasianisme. Això ocasiona el caràcter eclèctic, tangencial i ambigu en intentar delimitar-ne els aspectes definitoris: egotisme, fastig, malditisme, misteri, l'art com a suprema decadència.... Trets, per altra banda, que més enllà d'una època determinada i literària, també podem aplicar a tendències i autors posteriors (grup *Cántico* de Còrdova, Novísimos, Luis Antonio de Villena...) així com observar en determinats films (*Morte a Venècia* i *Il Gatopardo* de Visconti) i pintors (Moreau Fortuny...).

El modernisme va ser la resposta hispànica a aquesta sensibilitat de fi de segle en el terreny estètic i literari. Valle Inclán, per la seua banda, podria ser l'autor modernista que millor ha aconseguit l'atmosfera espiritual que impregna el corrent decadentista. Les seues *Sonatas*, memòries del «feo, católico y nostálgico marqués de Bradomín», recullen aquest ambient crepuscular i nostàlgic del decadentisme literari: refinament i seducció, primitivisme i satanisme.

Un món que xoca frontalment amb el realisme-naturalisme, en el qual l'afany de descriure exhaustivament la realitat circumdant i explicar-la científicament havia convertit el discurs literari en una acta notarial o estudi psicològic. Si, per una banda, el decadentisme pot ser titllat de reaccionarisme nostàlgic, per una altra, circumscrit a la seua aparició posseeix una perspectiva de rebel·lia per la seua busca d'un nou llenguatge que expressés així mateix una nova sensibilitat. Cosmovisió en què, davant la constatació de l'ensorrament humà pel transcurs del temps, s'imposa la perennitat de l'art i la bellesa. Enfront de la uniformitat racionalista es defensa l'individualisme personalista i la busca de nous «paradisos artificials». Enfront d'allò absolut, el que és movedís i relatiu amb una evident atracció cap a la mort.

Juan Gil Albert: situació generacional de la seua poesia

Gil Albert naix a Alcoi, el 1904 i, noranta anys després, mor a València. El seu primer llibre en prosa, el va publicar el 1927: *La fascinación de lo real, Misteriosa presencia* (1936) i *Candente horror*, del mateix any, són els seus primers lliuraments poètics. Va ser membre de l'Aliança per a la Defensa de la Cultura. El 1937 actua de secretari del Congrés d'Intel·lectuals Antifeixistes, que es va fer a València. Amb el mateix càrrec és cofundador de la revista republicana *Hora de España*, en la qual col·laboren escriptors destacats de l'Espanya en guerra: Rafael Dieste, Antonio Sánchez Barbudo, Ramón Gayá, Arturo Serrano Plaza i María Zambrano. Com molts dels intel·lectuals del moment va patir l'exili des de 1939 fins a 1947. A partir d'aquesta data, els seus llibres de prosa i vers se succeeixen malgrat el desconeixement quasi total en el món i en els cenacles literaris. El 1972, amb l'antologia *Fuentes de la constancia*¹, comença a ser reconeguda la seua obra literària i se succeeixen els homenatges.

La seua adscripció generacional, amb el que això comporta de mera classificació en ocasions, dubtosa i arbitrària, vacil·la entre el grup poètic del 27, al qual demostrava el seu interès per ser adscrit, i la generació del 36, així denominada pel professor Homero serís. Per la data de naixement, aparició de l'obra, col·laboració i participació en revistes i llaços amistosos, el situaríem en aquesta, tot i que hom reconeix la seua amistat amb

1. Edició de José C. Rovira (1984): Madrid, Cátedra. A aquesta edició em remet quant als llibres poètics de Juan Gil Albert.

Cernuda, Prados i Manuel Altolaguirre (Jiménez Martos, 1972 ; Pérez Gutiérrez, 1984).

Diversos fets d'índole literària i històrica justifiquen aquesta denominació: centenari de la mort de Garcilaso (1536), Guerra Civil i publicació en aquest any dels primers llibres poètics dels seus components:

Quienes por entonces andábamos comenzando a escribir (...), recibimos la influencia de toda aquella grandeza en el momento decisivo de la formación de nuestra personalidad literaria (...). Nuestra participación en los hechos, a lo largo de 1930 y 1931, nos sacó del magisterio inmediato de la generación del 27, para llevarnos hacia Unamuno, hacia Antonio Machado, hacia Ortega y nos apartó de la brillante y gozosa tentación del juego poético y literario, para acercarnos a la integridad del hombre de carne y hueso. Solidarios con éste, quisimos decir la verdad; responsables ante nuestra condición de escritores, quisimos decirlo de la mejor manera posible.

D'aquesta manera explicava la poètica de la Generació del 36 un dels seus components, Ildelfonso Manuel Gil, al Simposi de Syracuse el 1968.

Poesia humanitzada enfront del concepte de novel·lació, sorpreu i artístic del 27. El text ha de calar en el sentiment humà perquè el lector hi comprova retalls de la pròpia vida. Les abans esmentades revistes *Hora de España* i *Escorial*, apareguda el 1940, aglutinen aquests poetes eclèctics i oberts als fets culturals (clàssics i germànics) reivindicants d'allò espanyol i del seu valor literari. José L. Aranguren assenyalava de manera concisa algunes de les característiques d'aquesta generació:

[...] hombres arrojados a la cárcel, al exilio, el ser cambiantes ideológicamente, estar sometidos a presiones cruzadas, divididos en nuestro propio interior, no pertenecer a una generación triunfalista (García de la Concha, 1987: 21).

La seua separació respecte de la primera generació poètica de postguerra (Celaya, Crémer, Bousño, De Luis, Otero, Hierro...) no resulta molt rellevant:

Hay una doble vertiente en la poesía de aquel tiempo: la que retoma la vía garcilasiana iniciada en 1936 (revalorización de la estrofa, sentimiento del paisaje, amor cortés, cierto bucolismo, supremacía de valores estéticos, apunte del tema religioso) y en la línea de conturbación espiritual e inquietud humanística (libertad formal, preocupación por la condición humana, problemática de lo contingente, cierta amargura, supremacía de valores éticos, apunte del tema de la denuncia).²

En totes dues hi ha reflexió, biografia, intimisme i delit contemplatiu davant de l'espectacle del món i de l'home. L'adscripció generacional de Gil Albert no és, com en tants casos, tasca fàcil ni, per altra banda, d'excessiu interès. «Poeta-isla» el defineix Marcos Ricardo Barnatán (Rovira, 1984: 10). No és gaire insignificant el seu vessant social i compromès:

Pero he aquí que, a fines de 1930, en la revista Nueva España que dirigen Joaquín Arderús, José Díaz Fernández y Antonio Espina, publica un artículo, Los tres dictadores, en el que a la

2. Comunicació epistolar de Leopoldo de Luis que recull en el meu llibre (1992): *Primera generación poética de postguerra. Estudio i Antología*, Madrid, Libertarias, p.66.

sátira de las dictaduras española e italiana se contrapone una no disimulada simpatía por la dictadura soviética. De la fascinación de lo irreal, Gil Albert está pasando a la fascinación por lo social (García de la Concha, 1987: 103).

Dels dos eixos temàtics al voltant dels quals gira la poesia gilalbertiana: *l'ego* (subjectivisme, apassionament, món confidencial en *Misteriosa presencia*) i el *populus* (món profètic sobre la realitat en *Candente horror*; Altolaguirre, 1937: 195 i ss.), la seua obra poètica es decanta cap a la creació d'un món íntim i intensament egocèntric. Fins i tot en aquells poemes en què allò subjectiu i real es fan presents i aparentment prevalents, serveixen al nostre poeta com a pretext per assumir-los individualitzadament:

Desconocedores del destino que lo conduce,
atentos a la llamada del mar que brilla ante sus ojos
como una misteriosa materia anonadora,
paséanse sumergidos en la fatalidad de su sueño.

Sólo tras muchos años habrán madurado sus infortunios
y desperdigados por la tierra
agonizarán indistintamente en sus rincones oscuros
mientras aquí estos grises ramajes indiferentes continúan su hastío.
(«Los viajeros»)

Viajar es ir muriéndose lentamente,
pasando como en ascuas sobre la triunfante melancolía
e ir abandonando lo más inaprensible de nuestras riquezas
en estos lánguidos parajes que nos ignoran.
(*Las ilusiones*, 1945)

Idèntic procediment observem en «A las hierbas de España» d'aquest mateix llibre. Com en el poema «A Jose María Palacio» d'Antonio Machado, els primers trenta-tres versos serveixen d'*excusa* a allò exposat en els dos últims del tancament:

mas ¡ay! ¿quién puede aquí al oír mis cantos
palpitar con un son desconocido?

Rehumanització de la poesia impregnada de biografia i vivències del seu autor. Poesia impura que, a parer de Pablo Neruda, ha de recollir el que conforma la vida humana. Tanmateix, el to de Gil Albert no és patètic i exasperat con els seus contemporanis (els poetes de la primera generació de postguerra) o de l'autor de *Hijos de la ira*, sinó que conserva aqueix imperturbable classicisme i estoica serenitat que caracteritzen la seua obra literària:

Y es que ese saber donde se animan
nuestros rasgos humanos. Sólo el hombre
sabe lo que es vivir, siente la muerte
como una inevitable trascendencia.
Sabe que sólo vive lo fugaz.

Mientras la tierra flota y el abismo
mudo de espanto ignora lo que es nada,

sólo el hombre sentado ante su mesa,
con sus libros abiertos y el lucero
brillándole a través de su ventana,
parece dominar con su sonrisa
la tregua pavorosa.

(«Omnímodo», *Poesia*, 1961)

Trets decadentistes en la poesia de Juan Gil Albert

Potser és en els seus llibres en prosa: *Crónica general* (1975), *Heraclés* (1975), *Breviarium vitae* (1979), on millor es recull la concepció vital i artística. Vet ací alguns trets on s'explicita:

A. Autobiografisme.

El Romanticisme i els corrents poètics del segle XX (simbolisme, impressionisme i surrealisme) aguditzen el sentit individualista. El jo s'exhibeix impudorosament. El poeta s'identifica amb el jo poemàtic sense ambages ni encobriments. Recórrer la poesia del segle XX és observar un exacerbat individualisme que arriba fins als nostres dies, la poesia del jove i actual, la denominada poesia de la experiència. Els autors decadentistes s'exterioritzen sense embuts: d'Annunzio, O. Wilde, André Gide, Valle Inclán... El text literari els serveix de vehicle de la manifestació de la pròpia sensibilitat, encara que això en ocasions produïska escàndol davant dels convencionalismes socials d'una societat establerta, *Épater la bourgeoisie* n'és el lema. La poesia de Gil Albert és biografia lírica. En ella recorrem la seua vida, les seues passions, la seua família burgesa, el seu exili...

Si alguien nos dice ¿quieres otra vida
con otro rostro, el negro vuelto blanco,
lo triste alegre? No, le respondemos,
quiero sólo mi vida, mis pesares,
mi autoridad, mi sino.

(«El amor propio», *Los homenajes*, 1968)

Sinceritat, autenticitat tant en la vida com en l'obra:

Toda mi vida y mi obra están vertidas hacia el exterior, como un ojo que mira, ya que debe en gran parte mi formación a las artes plásticas, pero selladas por un intimismo.

(*Breviarium vitae*, 637)

La seua obra en prosa, a més, descansa en aqueixa satisfacció de veure's conegut i comprès. Així ho demostren els seus principals textos prosàstics: *Crónica general*, *Heraclés*, *El retrato oval*, *Breviarium vitae*, *Los arcángeles* (1981), *Criatura afortunada* (1972), *Viscontiniana* (1973)...

B. Mirada nostàlgica cap al passat.

El poeta decadentista presencia l'enfonsament de la pròpia persona i d'allò que l'envolta. L'acció del temps resulta irreparable i irreprimible. Des d'aquest present en declivi s'enyora un passat millor, amb més força. Nostàlgia d'un món antic en el qual es vivia en plenitud i intensitat. En aquest moment existencial de decadència és quan l'home

coneix la veritat de les coses i la pròpia naturalesa:

En un mundo perdido.

Perdido para mí.

(«Bíblica», *Poesía*, 1961)

Acaso, digo,
sintiendo el juvenil soplo a mi lado
casi rozarme,
es eso lo que quise
ser y que permanece en su sustancia
como ilusión,
la sombra de mi vida,
algo como una esencia que se escapa
de mi paso.

(«La sombra», *Diálogos elementales*, 1952)

Sólo así yo sabría oscuramente
qué sabor verdadero guarda el hombre
de su honradez antigua y su tristeza.

(«Mi nostalgia», *Los homenajes*, 1968)

No sabemos quién somos, exactamente, hasta que empezamos a envejecer.

(*Breviarium vitae*, 787)

Termes com *crepúsculo*, *noche*, *amarillento otoño*,... són alguns símbols dissèmics amb els quals no sols s'al·ludeix a un referent concret, sinó a una situació anímica dominada per l'emoció d'allò caduc i decadent:

aquí guardo conmigo
los jardines, la clara voz humana,
el temblor del crepúsculo y los dejos
de las sonoras cuerdas, lo que amaste,
lo que todos los dioses nos envidian
inclinando sus frentes estatuarias
hacia el fugaz encanto de este mundo.

(«Al Cristo», *Las ilusiones*, 1945)

¿ni sentiste en lo hondo de tu pecho,
entre los borbotones de la sangre,
abrirse con dominio tan hermoso
la flor crepuscular?

(«A la vejez», *El existir medita su corriente*, 1949)

hacia el crepuscular camino yerto
que hemos dejado atrás.

(*Impromptus*, V, 1976)

La poesia decadentista de Gil Albert està transida de temporalitat. Un temps destructor. Motiu de reflexió i d'entroncament amb la consideració clàssica dels vells tòpics revestits de noves i personals formes: *Tempus fugit irreparabile, Brevitas vitae...*:

Breve ha de ser la vida, la fragancia,
no se estaciona; un paso, apenas, abre
los confines; sentémonos dichosos.

(«Balada», *Los homenajes*)

«En Gil Albert, a més, hi ha una permanent acceptació del temps, que és, juntament amb el transcurs en evocació, un recorregut continu de vida... La temporalitat ha estat una obsessió contínua que configura l'obra» (Rovira, 1991: 74).

Tot això produeix una actitud i predisposició psíquica cap a la malenconia farcida d'avorriment i tedi romàntics:

Silencioso rebelde entre murallas,
rápido es su temblor y su cansancio;
pronto levantará su cabellera
taciturna de hastío.

(«Himno al ocio», *Las ilusiones*)

Viajar es ir muriéndose lentamente,
pasando como en ascuas sobre la triunfante melancolía
e ir abandonando lo más inaprensible de nuestras tristezas
en estos lánguidos parajes que nos ignoran.

(«Los viajeros», *Las ilusiones*)

Quien no asume el tedio no alcanzará a sentir el sabor profundo de la vida.

(*Breviarium vitae*, 711)

C. Malditisme.

La vida és fugaç i breu però, en tant que la vida, ha de ser gaudida en la seua plenitud. Llibertat absoluta sense cap tipus de contenció ni imperatiu moral extern. En aquests versos apareixen desitjos incontenibles d'allò desmesurat i prohibit. El decadentisme evita qualsevol senda ja trepitjada i se'n surt en un món obscur i maleït per a l'ètica establerta:

Se habla mucho contra los peligros de la vida instintiva
¿Pero hay algo peor que no tener instintos?

Rebeldía no tanto primaria como primordial contra el mundo, maniatado por los tópicos y por la técnica; una rebeldía vital a favor de la vida... Frente al inflexible orden policíaco de los compromisos, el fluido orden anarquista del libre albedrío.

(*Breviarium vitae*, 1979: 655 y 713)

Ígneo atruena
mi corazón roído por deseos
irrealizables, salta en sus prisiones
como un astro humillado que pidiera
que lo dejaran ser.

(«Nocturno», *Poesía*, 1961)

Rompí las normas
que dócilmente legáronme los míos
cual un caudal inerte.

(«El buda», *Verano, ardor, presencia*, 1960)

Aquest malditisme abasta la seua obra i vida en defensar i proclamar el seu homosexualisme, tabú en la societat que li va tocar viure i que li va merèixer la marginació del seu temps. El desenfrenament, l'alcoholisme, el sexe, en les seues distintes variants, ocasionaren l'anatema sobre aquests autors. El decadentista busca arreu la pròpia satisfacció, encara que siga transgredint la moral i el sistema cultural de l'època:

¿El homosexualismo? En los antiguos -griegos, romanos, casos renacentistas- era un lujo, en los modernos, una deficiencia. Sólo que, algunos, de esa deficiencia se logra hacer, como el artista con su material ilimitado, una plenitud extraña.

(*Breviarium vitae*, 500)

Esto es el homosexual en esencia, un anarquista nato... un rebelde al acatamiento, perentorio, de la constitución social.... Una rebeldía, sí se quiere, contra la naturaleza, pero que levanta su grito inmemorial desde el trasfondo de la naturaleza misma.

(*Heraclés*, 1955)

Desgraciados los que llaman estéril a una unión semejante. Porque aquella moche me dejó tan lleno de nacientes sombras que la soledad ha huído para siempre de mi lado y nadie podrá arrebatarme las impalpables pruebas de mi amor.

(«Una vez el otoño», *Varios*)

D. L'art, expressió suprema de la vida.

Davant d'una realitat vulgar i prosaica, el poeta, disconforme en crea una altra d'artística. En la seua torre de vori viu estèticament, realitzant els seus somnis, distant de la seua vida real i quotidiana. L'art substitueix la vida:

Embellecer las cosas del mundo, sus personajes, sus situaciones, sus dramas, no es deformarlas ni tampoco, como se empeñan en denunciar los severos, idealizarlas. Embellecer no es simplificar... Es, por el contrario, contemplar, ver, sentir, en toda su esplendor, el mundo... la belleza no es, precisamente, una forma ni un contenido, es un potencial, es decir, una energía oculta que se manifiesta en relaciones de esto con aquello, de aquello consigo mismo.

(*Breviarium vitae*, 693)

Vet ací la visió d'una realitat quotidiana, d'uns obrers dalt de les bastides, des de la particular estilització de Gil Albert, allunyada de qualsevol poètica realista o social als anys quaranta:

Luego llegan
a sus faenas milenarias veces,
hacer, trepar, tejer su afán de arañas
en las colgantes bridas del espacio
y allí, en las ignoradas latitudes,
en aquella oquedad, en las estancias
del vacío, flotando como abejas,
destilan entre muros misteriosos,
tras los cuales vamos repitiendo,
siempre alerta, la muerte.

(«Los albañiles», *El existir medita su corriente*, 1949)

O l'allunyament cap al món clàssic, «paradis tancat per a molts, jardí obert per a pocs», on el poeta troba el seu refugi:

Un alto muro a veces me separa
del mundo entero. Yedras y cipreses
intensifican luces y silencios
y en el hueco plausible de la tierra,
tal una mano, vivo dulcemente
una especie de aborto sueño antiguo
que nada extingue.

(«El jardín, *Los homenajes*, 1968)

En realidad mi ídolo era Wilde, que introducido en España por Ricardo Baeza, expresaba como nadie, con brillantez cautivadora, esa sincronización del tiempo moderno con la antigüedad en cuya oscilación trascendente se extasiaba mi alma entendiendo por antigüedad el mundo helénico»

(*Crónica general*: 47)

El mateix procediment trobem en el poema «El Barman» quan iguala el jove cambrer amb Ganimedes, el qual sofreix idèntic rapte per un cavaller canós i distingit com va fer Zeus amb el seu efef, fusionant vida i mitologia, art i quotidianitat:

Y Ganimedes
va deslizando de oro y esmeralda
la amargura feliz, el tibio empaque
de las uvas prendadas y olorosas,
los rubios fermentados de champaña,
los tóxicos ligeros, las benignas
gracias de locura.

Un caballero
canoso y distinguido está sentado
detrás de los cristales. Se avecina
el rapto mitológico.

(*El ocioso y las profesiones*, 1979)

L'art farà perdurar el que per la seua mateixa essència històrica és temporal i, per tant, peridor. *Ars longa, vita brevis* (Sèneca, *Brev. Vit.*, Ll). Supervivència de l'art a la vida.

E. Poètica d'allò estrany i imprecís.

Hi ha en el decadentisme una tendència a la imprecisió. Res apareix amb claredat i límits nítids. La realitat se'ns presenta amb tints impressionistes. L'estat d'ànim del subjecte poètic és anhelat i insegur, d'ací les contínues preguntes, suggeriments i al·lusions. La desil·lusió i el tedi fan que el poeta decadentista observe (les al·lusions visuals són constants) el món amb escepticisme. Tot és, doncs, canviant, vari i insegur. Verlaine ho havia resumit clarament en l'*Art Poétique* (vv. 7-8): «Rien de plus cher que la chanson grise/où l'Indecis au Précis se joint».

Aquests versos expressen la nostàlgia amb vaguetat tremolosa. El lèxic col·labora a aqueix predomini d'allò vaporós i inconcret (ombra, vaga, remor, fugacitat,

esgarrifament...). El poema canta elegíacament el desarrelament del poeta per l'ocupació de sa casa de camp familiar per uns joves milicians:

y mi sombra sobre los frescos hongos
vaga en su bien prendida una umbela silvestre,
y en los oídos petrificados de las ninfas
deja un susurro de cuerpo de árbol,
un fugaz estremecimiento de intruso,
el mundo no detendrá por ello su destino inaplazable.

(«Elegía a una casa de campo», *Son nombres ignorados*, 1938)

Aquest ambient difuminat sensorialment, constant en la poesia de Gil Albert, afegeix a la seua mediterraneïtat i admiració pel món clàssic una notable influència de Gabriel Miró, Azorín i Proust: «La manera, el estilo de Proust, está toda envuelta de gasa que flota, que difumina» (*Breviarium Vitae*, 769). El psiquisme del poeta impregna tant el paisatge descrit com expressa la indesxifrabilitat del viure humà, que troba en aquestes formes el correlat objectiu per a la seua ambigua expressió:

Cosa viva
sin rasgos, tan oscura y misteriosa
que encierra mi existir.

Esta tenue sustancia que me sigue
unas veces cual ala, otras medrosa.

(«La sombra», *Diálogos elementales*)

Vivir es insensible y vaporoso,
algo como una gasa, un éter puro.

(*Impromptus*, V)

«Al poeta -proclamat absolutament lliure en la seua manera d'existir i d'expressar-se li demanen tonalitats noves, inusitades, no sempre colors nets, sinó matisos -rien que des nuances- o bé colors dissolts en empastaments singulars i insòlits, fins aleshores mai no vistos» (Gabetti, 1967: 137). Tons variats i pluriformes com proteïca o contradictòria és la vida i imprevistos els comportaments humans:

Todo tiembla
dentro de mí y delante de mis ojos
y en esa vibración oigo el secreto
feroz de la existencia.

(«La muerte», *Dialogos elementales*)

F. Oci i luxe.

En l'obra de Gil Albert trobem refinament i exquisidesa, i un desig de trobar l'ataràxia, la impertorbabilitat sereníssima de l'epicureisme. Per això adopta un desdeny cap a tot allò sòrdid i vulgar, que puga lleument atrafegar la seua vida heroica, allunyada de les preocupacions del comú dels humans. El seu fastig enfront del materialisme carrincló li fa menysprear el treball i l'aplebeuament, i evocar el luxe i l'oci fèrtil d'antany, que intenta recobrar, encara que sols siga artísticament i literàriament. Aquesta posició el condueix a

un dandisme elitista que recorda el tòpic horacià *Odi vulgus profanum et arceo* (Od., 3.I,1).

tendido en mi cama como quien, por única fortuna, es poseedor de horas infinitas para mirar, para sentir, para recuperar lo perdido o en busca de un asidero que nos reafirme, frente a la inevitable caducidad de las nubes viajeras.

(*Crónica general*, 476)

Amb una magistral descripció sensual en la qual allò literari es confon amb allò real, leit motiv de la cosmovisió vital de Gil Albert, el qual, en soledat, desafia el món circumdant:

Mi ociosidad desafia a mi época. En esta mañana, ya madura, del verano me parece reconocermé. Todo está cumplido y todo por hacer... *In solis sis tibi turba locis*, nos recomienda Tibulo. Y yo lo cumplí: hice mío, en mi soledad, el mundo.

(«Criatura afortunada», *Autorretrato*, 1972)

Text en el qual es recullen de nou els elements típics del decadentisme: subjektivisme, ambient de tardor, literaturització culturalista amb la reflexió nostàlgica del passat:

pero aquel momento, helo aquí, atrapado por mi memoria intacta, con su luz, su ilusión, su sortilegio... Se es como un broche que reúne y fija, con un centello de joyel, el discurrir del tiempo (...)

(*Autorretrato*, 421 y 422.)

Luxe que provindrà d'estar per damunt de les preocupacions i penes dels homes: treball, diner, embrutiment. Ser un marginat pel menyspreu olímpic als convencionalismes i regles socials:

pero que viene huyendo como yo,
porque tampoco quiere trabajar
porque tampoco quiere embrutecerse
y en la clandestina fuga hacia lo alto
llega hasta mí y me dice sonriendo:
Gloria a ti, delincuente, soy tu amigo

(«Apetencia», *Poesía*, 1961)

Mi madre dice: todo se ha gastado.
Nada quedó. ¿qué haremos? Y una nube
como de luz me envuelve, una promesa
de rebasar lo sórdido del mundo,
de acometer lo mágico inaudito,
de mantener siendo un ser dispuesto
a defender impávido mi lujo.

(«La ilustre pobreza», *Los homenajes*, 1968)

Luxe, actitud vital i filosòfica lliurement assumida i que el poeta Gil Albert defensa a tota costa:

El asco de la gente que me rodea
pervierte mi virtud.

Rescatar este último refugio
de mi tiniebla: todo es invadido
por la procacidad con que defienden
lo falso y vil.

(«Bíblica», *Poesía*, 1961)

El lujo no es un objeto, es un proceder... Pero si lo descubrimos inesperado, como un oasis, en medio de la penuria de la existencia, entonces es cuando se nos revela como lo que es, un manantial del alma. Se es lujoso por naturaleza, no por situación social.

(*Breviarium vitae*, 672 y 673)

Tot això, com va passar en les vides i les obres dels autors citats per Gil Albert (Nietzsche, Rilke, Wilde, Gide, Cernuda...) descobreix la rotunda afirmació de la pròpia existència. Cant de fe a la pròpia vida, a l'estil del l'autor de *Así habló Zaratustra: Ewiges Ja des Seins* (Nietzsche, 1979: 118):

Quiero creer, creer en lo que quiero
creer en la amistad, el privilegio
de esta ambición humana de ser hombre

Quiero creer que el hombre está repleto
de un proyecto divino y misterioso.

creer que existe
la razón de vivir humanamente
sin que nadie nos mande, sin que nadie
levante más la voz, creer que es cierto
que cada cual es dueño de sí mismo.

creer en mí.

(«Panorama», *Poesía*, 1961)

Com diu Jiménez Martos:

En Gil Albert la vida es algo semejante a cuanto considera como tal la filosofía epicúrea. Bajo el sol mediterráneo, este poeta, amigo de la distancia, se llena de exquisitas turbaciones, de delicados temores; sabe que la muerte no huye ante la luz, pero procura apurar, entre místico y sensual, o sensualmente místico, lo que esa vida pueda ofrecer a un hombre solitario. (1972: 40)

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALTOLAGUIRRE, M. (1937): «Candente horror, poemas de Juan Gil Albert», *Hora de España*, Madrid.
- BOUSOÑO, C. (1980): *Sentido de la evolución de la poesía en J.R. Jiménez*, Madrid, Cátedra, Real Academia Española de la Lengua .
- GARCÍA DE LA CONCHA, V. (1987): *La poesía española de 11935-1975*, I, Madrid, Cátedra.
- GIL ALBERT, J. (1982-1985): *Obra completa en prosa*, Valencia, Institució Alfons el Magnànim.
- (1981): *Obra poética completa*, València, Institució Alfons el Magnànim.
- (1984): *Fuentes de la constancia*, Madrid, Cátedra.
- GONZÁLEZ PORTO-BOMPIANI, M. (1967): «El decadentismo», *Diccionario Literario*, a càrrec de Giuseppe Gabetti, I, Barcelona, Montaner y Simón.
- JIMÉNEZ MARTOS, L. (1972): *La generación poética de 1936. Antología*, Barcelona. Plaza y Janés.
- NIETZSCHE, F. (1979): *Poemas*, trad. de T. Santoro y V. Careaga, Madrid, Hiperión.
- PÉREZ GUTIÉRREZ, F. (1984): *La generación de 1936, Antología poética*. Madrid, Taurus.
- ROVIRA, J.C. (1991): *Juan Gil Albert*, Alacant, Caixa de Estalvis Provincial d'Alacant.
- VERLAINE, P. (1980): *Los poetas malditos*, R. Sender (ed.), Barcelona, Icaria.
- VILLENA, L. A. de (1987): «Simbolismo y decadentismo en *Alma* de Manuel Machado», *Insula*, núm. 377, abril, 1 i 12.